

STORTINGET

Representantforslag 18 S

(2021–2022)

fra stortingsrepresentantene Jan Tore Sanner, Erna Solberg, Margret Hagerup, Kari-Anne Jønnes, Turid Kristensen og Mathilde Tybring-Gjedde

Dokument 8:18 S (2021–2022)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Jan Tore Sanner, Erna Solberg, Margret Hagerup, Kari-Anne Jønnes, Turid Kristensen og Mathilde Tybring-Gjedde om en helhetlig ungdomsskole-reform

Til Stortinget

Bakgrunn

Mye går bedre i norsk skole. Flere elever fullfører videregående opplæring med stadig bedre karakterer. Norske klasserom har mange flere kvalifiserte og faglig oppdaterte lærere. Norske elever trives godt på skolen og er optimistiske med tanke på både egne muligheter og framtidsutsikter.

Men det er fortsatt store utfordringer som må løses i norsk skole. Forslagsstillerne mener det er særlig viktig i årene fremover å styrke innholdet og kunnskapen i ungdomsskolen, og foreslår derfor å gjennomføre en helhetlig ungdomsskolereform som øker læringen, trivselen og motivasjonen hos elevene i ungdomsskolen.

Forslagsstillerne viser til at det de siste årene er tatt flere grep som har løftet innhold, kvalitet og kunnskap i norsk skole, også for ungdomsskolen.

Regjeringen Solbergs lærerløft har gitt 4 500 flere kvalifiserte lærere i norske klasserom siden 2013, hele 47 000 lærere har fått tilbud om videreutdanning, og flere hundre ungdomsskolelærere har tatt del i lærerspesialistordningen. Det er gledelig å se at stadig flere gjennomfører den nye femårige lærerutdanningen, og at re-

kordmange lærere videreutdanner seg for å utvide sin faglige og pedagogiske kompetanse.

Styrkingen av tidlig innsats i barneskolen har sørget for at elever som sliter med lesing, skriving og regning, får intensiv opplæring og dermed har et bedre faglig grunnlag for å mestre overgangen til ungdomsskolen. Nasjonale prøver og åpenhet om resultater i skolen har også gjort det lettere for kommunene og skolene å følge opp elever med svake grunnleggende ferdigheter og drive en kunnskapsbasert utvikling av skolen.

I tillegg har fagfornyelsen stor betydning for undervisningen og innholdet i ungdomsskolen. Med de nye læreplanene blir det mer rom for faglig fordypning, og flere fag blir mer utforskende og praktiske. Digitale ferdigheter og kritisk tenkning er gitt en sentral plass, og elevene får ny relevant kunnskap for fremtidens arbeidsliv. På ungdomsskolen er det også innført et nytt, praktisk og arbeidslivsrettet håndverksfag som valgfag.

Forslagsstillerne mener likevel det er flere hovedutfordringer i ungdomsskolen som hindrer elevenes læring og mestring i dag:

1. Det er fortsatt for mange elever som går ut av ungdomsskolen med svake grunnleggende ferdigheter. Det er betydelige kjønnsforskjeller i elevenes resultater.
2. Det er et stort sprik mellom elevenes faglige nivå på ungdomsskolen, og skolen klarer ikke å tilpasse undervisningen til hver enkelt.
3. Elevers motivasjon og opplevelse av mestring faller på ungdomsskolen.
4. Det er for høyt fravær på ungdomsskolen.
5. Ungdomsskolen gir ikke elever en god nok forberedelse til videre utdanning, særlig inn mot yrkesfaglige utdanningsløp.

Dette er utfordringer som en helhetlig ungdomsskolereform må bidra til å løse. Forslagsstillerne vil også understreke at det kan være andre utfordringer og problemstillinger som dukker opp i forbindelse med reformarbeidet som bør tas tak i.

En ungdomsskolereform bør ha som mål at flere elever er faglig forberedt og har gode grunnleggende ferdigheter, at flere elever opplever mestring og færre elever mister motivasjonen i løpet av ungdomstrinnet, og at flere elever er til stede i undervisningen. Det er også viktig at ungdomsskolen gir elevene et solid grunnlag for å velge senere studieprogram i videregående opplæring.

I arbeidet med å utforme en helhetlig ungdomsskolereform vil forslagsstillerne at regjeringen nedsetter et partssammensatt utvalg som skal gi innspill til reformen. I likhet med utformingen av kunnskapsløftet, fagfornyelsen og fullføringsreformen håper forslagsstillerne at dette blir en åpen og bred prosess, og at det er bred politisk støtte til en reform av ungdomstrinnet.

Økt motivasjon gjennom bedre tilpasset opplæring

Alle elever er forskjellige, og elevene lærer ulikt. Skolen må være i stand til å møte hver enkelt elev med tilpasset undervisning etter elevens kunnskapsnivå. Mye går i riktig retning, men dagens ungdomsskole lykkes dessverre fortsatt ikke godt nok i å gi alle elever slik tilpasset opplæring. På ungdomsskolen kommer forskjellene mellom elevenes faglige nivå tydeligere frem, og det er viktig at alle elever møtes der de er.

Motivasjon er viktig for læring, men Elevundersøkelsen viser at elevenes motivasjon begynner å falle fra femte klasse og når bunnen i tiende klasse.

Ungdomsskolen har tidligere opplevd forsøk med å gjøre skolehverdagen mer motiverende for elevene. Meld. St. 22 (2010–2011) Motivasjon – Mestring – Muligheter, som regjeringen Stoltenberg 2 la frem, innførte blant annet flere timer valgfag og et nytt arbeidslivsfag. Evalueringene tyder imidlertid ikke på at tiltakene har økt elevenes motivasjon eller ferdigheter i lesing, skrive og regning. Forslagsstillerne tror heller ikke at forslag som medfører å senke ambisjonsnivået for elevenes læring, herunder å fjerne karakterer, eksamen, nasjonale prøver og å legge mindre vekt på grunnleggende lese- og regneopplæring, vil føre til økt motivasjon eller læringsutbytte.

Forslagsstillerne mener at motivasjon henger tett sammen med læring og mestring i fagene og kvalitet i undervisningen. Reell motivasjon og læringsglede i skolehverdagen skapes ikke kun ved å tilby alternative fag noen timer i uken, men ved å sikre god, variert og tilpasset undervisning i de fagene elevene har. Forslagsstillerne mener at en styrking av elevenes motivasjon på ung-

domsskolen må være et sentralt mål i en ungdomsskolereform, og at tilrettelagt og tilpasset undervisning til den enkelte elev er avgjørende for å oppnå dette. Det viktigste for elevenes motivasjon er faglig sterke lærere som tar i bruk varierte undervisningsformer som oppleves relevante og meningsfulle i fagene, samtidig som elevene får konkrete og læringsfremmende tilbakemeldinger. Det er videre viktig at elevene har en god relasjon til lærerne og opplever at lærerne har høye forventninger til at de kan klare oppgavene. Forskning har vist at høye faglige forventninger særlig er viktig for elever med lav sosioøkonomisk status og elever med spesialundervisning. Det er også avgjørende at lærestoff og arbeidsoppgaver tilpasses elevenes forutsetninger, slik at elevene opplever mestring i fagene.

De nye læreplanene fra høsten 2020 legger til rette for at fagene skal bli mer praktiske og utforskende, også i ungdomsskolen. Forslagsstillerne mener likevel at det er behov for å legge til rette for mer variert og praktisk undervisning, ikke minst i fag som norsk, engelsk og matematikk. En ungdomsskolereform bør også vurdere hvordan undervisningen kan bli bedre tilpasset elevenes faglige nivå.

I skoleåret 2020–2021 får i underkant av 8 prosent av elevene i grunnskolen spesialundervisning, derav er 68 prosent gutter. Andelen som får spesialundervisning, øker gjennom grunnskolen. Nordahl-utvalget, som leverte rapporten Inkluderende fellesskap for barn og unge, anslo at mellom 15 og 25 prosent av alle barn har behov for tilrettelagt pedagogisk undervisning, og mener dagens system kun hjelper et mindretall av disse. Forslagsstillerne er glade for at regjeringen Solberg satte i gang med et omfattende og varig kompetanseløft innen spesialpedagogikk med mål om å bygge et sterkere lag rundt elevene på den enkelte skole. Samtidig bør det vurderes enda flere strukturelle grep for å sikre tverrfaglig samarbeid mellom ulike yrkesgrupper på ungdomsskolen. Kommunene har også flere instanser som man i større grad kan vurdere å samordne og samlokalisere i skolene slik at de utgjør et samlet støttesystem lokalt. Det finnes også flere alternative læringsarenaer som skolene kan samarbeide tettere med, slik at flere elever får tilpasset opplæring. Det vil også være viktig for ungdomsskoleelever med et stort læringspotensial.

Overgangene i utdanningsløpet er kritiske perioder for barn og unges faglige, personlige og sosiale utvikling. For noen gir det mulighet til fornyelse og nye venner, erfaringer og opplevelser. For andre innebærer overgangen utrygghet, tap av det de hadde, og en opplevelse av å ikke være klar for faglige eller sosiale utfordringer de møter på det nye trinnet. Den nære sammenhengen forskningen har vist mellom ferdigheter fra barnetrinnet, resultater på ungdomstrinnet og progresjon i videregående opplæring, gir grunn til å vie overgangene

mellom skoleslagene ekstra oppmerksomhet. Gode rutiner og samarbeid er viktig.

Løft for grunnleggende ferdigheter på ungdomstrinnet

Elevenes ferdigheter i lesing, skriving og regning fungerer som portvoktere for fremtiden. Det er en klar sammenheng mellom resultater på nasjonale prøver i norsk, engelsk og matte, og sannsynligheten for å fullføre videregående opplæring. Statistisk sentralbyrå (SSB) sin statistikk fra 2020 viste at kun om lag 50 prosent av elevene som er på de laveste mestringsnivåene på nasjonale prøver på 8. trinn, fullførte med studie- eller yrkeskompetanse.

Det er derfor urovekkende at mange elever går ut av grunnskolen med svake grunnleggende ferdigheter, og at de samme elevene ikke har blitt fanget opp tidligere i skoleløpet. Det er også en utfordring at mange skoleeiere ikke har kompetanse eller rutiner til å følge opp og støtte skolene i sin kommune. En aktiv skoleeier er viktig for å sikre at elevenes rettigheter blir ivaretatt, at det utvikles god kvalitet i undervisningen, og at det bygges et lag rundt elevene, uavhengig av hvilken skole elevene går på.

Forslagsstillerne mener det er viktig at opplæringen i grunnleggende ferdigheter styrkes i ungdomsskolen, og at faglærere har kompetanse til å gi god opplæring i lesing, skriving og regning som fagovergripende ferdigheter. Det er også viktig at elever som henger etter i lesing, skriving og regning, møtes med ekstra hjelp og oppfølging før de går videre til neste skoletrinn. For å styrke elevenes læring er det også viktig at kompetanseheving av lærerprofesjonen vies stor oppmerksomhet. Forslagsstillerne håper dette er problemstillinger som en ungdomsskolereform vil ta tak i.

Forslagsstillerne mener videre det er gode grunner til å legge særlig vekt på bedre leseopplæring i alle fag på ungdomstrinnet. PIRLS-undersøkelsen fra 2016 viste at norske tiåringer har blitt bedre lesere siden kunnskapsløftet. Samtidig er det utviklingstrekk på ungdomsskolen som gir grunn til å være bekymret. PISA-resultatene fra 2018 tyder på at digitalisering påvirker elevenes leseferdigheter og utholdenhet. Det er mange elever på ungdomsskolen som sliter med lesing, og mange 15-åringer forteller at de sjelden leser på fritiden. Det er også en betydelig større andel gutter (26 prosent) enn jenter som presterer på et lavt nivå i lesing. Gode leseferdigheter og engasjement for lesing er grunnlaget for all annen læring, og for å oppleve mestring i flere fag. Leseopplæringen i flere fag bør styrkes.

Kampen mot fravær

Fraværsgrensen på videregående skole som regjeringen Solberg innførte, har ført til en kraftig reduksjon

i fravær samt bedre resultater blant elevene. Samtidig viser statistikk fra Utdanningsdirektoratet i 2019 at nærmere 9 000 tiendeklassinger (14 prosent) var borte fra skolen mer enn 15 dager, og at systemene for fraværsoppfølging er varierende og mangelfulle. 4 av 10 skoleledere sier de ikke har rutiner for å følge opp elever med høyt fravær. Forslagsstillerne mener det er avgjørende å fange opp fraværet til elever fra dag én, og raskt sette inn riktige tiltak som forhindrer at den enkelte elev får større fravær og store kunnskapshull. Forskning viser at fravær er en av de faktorene som best kan forutsi elevenes faglige læringsutbytte og sosiale situasjon i skolen. Bedre fraværsoppfølging bør derfor vises særlig oppmerksomhet i utformingen av en ungdomsskolereform.

Muligheten til å ta gode og informerte utdanningsvalg

Elever på 10. trinn må gjøre viktige valg når det gjelder videre skolegang. Ifølge Mjaavatn og Frostads «Det er veldig sånn at det er et valg for livet» (2018) var det ca. 25 prosent av elevene som ikke syntes de hadde fått god nok informasjon til å kunne ta et godt og informert utdanningsvalg. Skolene og rådgivningstjenesten er en viktig faktor for at elevene skal kunne føle seg trygge på at de har god nok informasjon når valget skal tas.

Det er også en utfordring at elever ikke får riktig informasjon og god nok rådgivning når de ønsker å søke seg til en yrkesfaglig utdanning. I Borgen og Løddings NIFU STEP-rapport «Implementering av faget utdanningsvalg på ungdomstrinnet» (2009) siteres elever som sier at de gjennom faget utdanningsvalg ble rådet til å velge studiespesialisering fordi det ville gi flere muligheter for senere yrkesvalg. Dette rådet sier også mange elever og læringer i dag at de har fått, når de forteller om sine erfaringer, i tillegg til at altfor mange elever med gode karakterer får beskjed om at yrkesfag ikke er noe for dem. Disse vrangforestillingene bør parkeres en gang for alle, både blant rådgivere, lærere og i samfunnet for øvrig. Et godt sted å starte for å komme disse mytene til livs er i skolen. Elevene fortjener støtte til sine valg, og flere bør få god informasjon om alle mulighetene som ligger også i å velge yrkesfag.

Faget utdanningsvalg spiller også en viktig rolle for å bevisstgjøre elevene på sine utdannings- og yrkesvalg. Det er ikke stilt noen formelle krav til kompetanse til de lærerne som underviser i faget, og tilbakemeldinger fra flere elever og lærere peker på at faget ikke prioriteres, at timene for ofte brukes til andre ting, og at faget oppleves som lite nyttig.

I arbeidet med en helhetlig ungdomsskolereform bør regjeringen derfor vurdere hvordan rådgivningstjenesten og faget utdanningsvalg kan løftes slik at elevene i større grad trygges i sine valg av videre utdanning, også

yrkesfag. Et slikt løft vil også kunne bidra til å redusere faren for omvalg og frafall i videregående opplæring.

Det vil være viktig å vurdere ulike tiltak for å styrke samarbeidet mellom for eksempel ungdomsskolen, videregående skole, karriereveiledningstjenesten i fylkeskommunen, arbeidslivet og andre relevante aktører for å kunne legge til rette for at elevene får god og tilstrekkelig informasjon om utdanningsvalg, jobbmuligheter og arbeidslivet. Det kan også være hensiktsmessig å vurdere hvem som bør ha ansvaret for ulike deler av rådgivningstilbudet til elevene, for å sikre elevene et så godt tilbud som mulig.

En ungdomsskole som forbereder like godt til yrkesfag som til studieforbereende

Dagens ungdomsskole fremstår for mange i for stor grad som en forberedelse til en akademisk utdanning, i mindre grad som en god forberedelse til de yrkesfaglige utdanningene. Alle trenger gode grunnleggende ferdigheter, men både undervisningsform og muligheter for valg av fag vil ha betydning for om man kan lykkes med å skape en ungdomsskole som forbereder like godt til yrkesfag som til studieforbereende i videregående skole.

SSB viser i rapporten «Framskrivninger av arbeidsstyrken og sysselsettingen etter utdanning mot 2040» at Norge kan komme til å mangle nesten 90 000 fagarbeidere i 2035. Dette er alvorlig. Uten kompetente mennesker i eldreomsorgen, uten kompetente mennesker på bilverksteder og uten kompetente snekkere og rørleggere vil ikke samfunnet fungere. Norge trenger flere dyktige fagarbeidere på mange områder, og norsk skole må i

større grad bidra til at landet får den fagkompetansen det er behov for.

Pilene peker heldigvis i riktig retning. I 2021 var det 1 000 flere søkere til yrkesfag enn studieforbereende i videregående opplæring, og stadig flere fullfører med fag- eller svennebrev. Det er likevel et stort behov for at flere også velger et yrkesfaglig utdanningsprogram.

Mange ungdommer har for lite kjennskap til de ulike yrkesfaglige studieprogrammene og yrkesmulighetene og de videre utdanningsmulighetene disse gir. En ungdomsskolereform bør ta sikte på å sørge for at elevene i tillegg til god rådgivning også møter valgfag som bedre viser sammenhengen mellom valgfagene i ungdomsskolen og videre utdanningsløp i videregående. Regjeringen kan blant annet vurdere om alle elever bør ha et yrkesfaglig valgfag i løpet av ungdomsskolen. For å lykkes med en helhetlig ungdomsskole bør det også foretas en større gjennomgang av fag- og timefordelingen, inkludert en gjennomgang av antall og type valgfag og kvaliteten på det faglige innholdet i disse.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

Stortinget ber regjeringen utforme forslag til en helhetlig ungdomsskolereform som skal bidra til å øke elevenes motivasjon, læring og trivsel. I forbindelse med utformingen skal det nedsettes et partssammensatt utvalg som skal gi innspill til reformen. Forslaget til en ungdomsskolereform skal fremmes for Stortinget senest i sesjonen 2023–2024, med mål om ikrafttredelse 1. januar 2025.

20. oktober 2021

Jan Tore Sanner

Erna Solberg

Margret Hagerup

Kari-Anne Jønnes

Turid Kristensen

Mathilde Tybring-Gjedde